

Praktilisi juhiseid väärkohtlemise märkamisel spordis

Uue kooliaasta ning treeninghooaja alguses tuletame meelde, kuidas spordiorganisatsioon, organisatsiooni juhid ning enda töös lastega kokku puutuvad spetsialistid spordivaldkonnas aegajalt esile kerkivate noorte ja laste väärkohtlemise juhtumitel reageerima peaksid. Hea juhtimise tava spordiorganisatsioonis ütleb, et spordiorganisatsioon järgib rahvusvaheliselt ja siseriiklikult tunnustatud eetilise käitumise põhimõtteid ja reegleid. Treenerite eetikakoodeksi järgi peab treener austama kõigi treenitavate eneseväarikust, tunnustama igapäevast panust ning õigust olla sõnaliselt, füüsiliselt ja seksuaalselt ahistamata ning ära kasutamata.

Turvaline sport tähendab sellist sportlikku keskkonda, mida iseloomustavad lugupidamine, õiglus ja igasuguse tahtliku vägivalla puudumine sportlaste suhtes.

Usume ja loodame, et sport on kõigi laste, noorte, vanemate, treenerite, kohtunike jt seotud inimeste jaoks rõõmutoov. Tahame laste ja noorte arengut ja heaolu kahjustavaid vaimse, füüsilise, seksuaalse väärkohtlemise juhtumeid ennetada. Ometi, kui midagi sellist juhtub, on täiskasvanute vastutus ning kohustus reageerida viisil, mis kannatanu ning seotud osapoolte jaoks tekitatud kahjusid vähendab, aitab turvatunnet taastada ning ei taasohvrusta neid, kelle jaoks juhtunust rääkimine peab tähendama olukorrast väljapääsu ning väärkohtlemise lõppemist.

- Küllalt sageli kujuneb väärkäitumine aegamisi, selleks sobivat teed rajades, kannatanut mõjutades – see on teadlik vägivalla kasutamine, ka sõnaline, vaimne, psühholoogiline.
- See on võimalik, kui kõrvalseisjad ning märkajad ei sekku, ei reageeri, ei peegelda toimepanijale, et tema käitumine on sobimatu.
- Kannatanule annab sobimatule käitumisele mitte reageerimine sõnumi, et see käitumine kiidetakse heaks teiste täiskasvanute (treenerid, lapsevanemad) või ka laste/noorte (trennikaaslased) poolt. See annab sõnumi, et ta ei ole rohkemat väärt, või suunab ohvrikslangemist enda jaoks ratsionaalselt põhjendama.

Esimesed sammud tegutsemiseks, kui märkad väärkohtlemist

- Laps ei pruugi väärkohtlemisest esialgu aru saada ning hiljem ei oska või julge ta alati sellest rääkida. Väärkohtlemise juhtumite (vt „[Väärkohtlemise ennetamine spordis. Käsiiraamat](#)“ (2019)) ja kahtluse korral on lastekaitseadusest tulenevalt kohustus teavitada hädaohus lapsest (alla 18-aastane) hädaabinumbri 112, abivajavast lapsest 116 111 (lisainfo www.lasteabi.ee) või lastekaitsetöötajat.
- Kõige olulisem on hetk, kui laps proovib rääkida, et temaga on midagi juhtunud.
- Kui näed, et lapsel on mure, julgusta teda rääkima juhtunust oma sõnadega.
- Kuula last tähelepanelikult. Tunnusta teda loo rääkimise eest.
- Ütle lapsele, et ta pole juhtunus süüdi.
- Usu last. Sageli võib lapse väärkohtleja olla talle tuttav inimene, pereliige, naaber või sõber. Laps ei pruugi alati aru saada, et ta oli ahistamise või kiusamise ohver.
- Ära sea lapse ütlusi kahtluse alla: see võib takistada last tõeseid ütlusi andmast, pannes ta arvama, et keegi teda nagunii ei usu.
- Väldi toimepanija halvustamisest lapse ees – see võib olla isik, kellest ohver tõeliselt hoolib. Kuigi väärkohtlemine tuleb hukka mõista, võib lapse ees tema lähedase halvustamine väärkohtlemise mõju veelgi süvendada.
- Lastele tuleb teada anda, et sõbra väärkohtlemisest rääkimine ei too talle kaasa kiusu ega stigmatiseerimist (nt kõrvalejäämine võistlustelt, suhtumise muutus treenerite poolt jms).
- Pöördu vajalike inimeste poole, et laps kiirelt abi saaks! Helista hädaabinumbri 112, teata kohalikule omavalitsuse lastekaitsetöötajale või pea nõu helistades 116 111.

Spordiorganisatsiooni tegevused, kui väärkohtlemine on aset leidnud

- Ole teadlik, et lapse ütlustes kahtleva või süüdistava käitumise ning hoiakutega võid põhjustada teisest ohvristumist kannatanule ning tema perele, samuti kannatanu trennikaaslastele. Lähtu teadmisesest, et laste väärkohtlemine on lapse füüsilist ja psüühilist heaolu alandav käitumine, mis seab ohtu tema arengu ja tervisliku seisundi.
- Kaasa vajadusel [lastekaitse spetsialiste](#) või [ohvriabi](#) (kriisiabitelefoni 116 006).
- Paku tuge teistele organisatsiooni lastele ja noortele ning lapsevanematele, kes võivad juhtunust mõjutatud olla ning vajavad võimalust olla ärakuulatud, saada psühholoogilist nõustamist ning teadmisi väärkohtlemise mehhanismide kohta.
- Paku organisatsiooniga seotud toimepanijale võimalust enda seisukohta jagada ning olla ära kuulatud (juhtkonna poolt). Jaga infot abivõimaluste kohta vägivaldse käitumise ennetamiseks ning võimalike seksuaalkäitumise probleemide korral abi küsimiseks.
- Taga kõigi organisatsiooniga seotud inimeste – nii laste kui täiskasvanute – turvalisus. Korralda töö nii, et väärkohtlemises kahtlustatav ei seaks ohtu laste ja noorte turvalisust. Vastavad reeglid on organisatsioonis kokkulepitud ning kõigile eelnevalt teada.
- Võimaliku väärkohtlemise toimepanija töölt eemaloleku põhjendamisel ole diskreetne, sest nii kaitses ohvrite privaatsust. Eemaloleku põhjendamisel võid viidata isiku ajutisele või alalisele piirangule (sh LasteKS § 20 tulenevale keelule) organisatsioonis töötada.

Mida saad teha väärkohtlemise ennetamiseks spordis?

- Koosta asutusepõhised käitumisjuhised väärkohtlemise juhtumi korral käitumiseks, aruta need läbi ning tutvusta kõigile töötajatele.
 - Sõnasta sportlase heaolu ülima väärtusena: kõikidel sportlastel on õigus lugupidavale kohtlemisele ja kaitsesele vägivalda eest.
 - Sõnasta kokkulepe ning selgitus, mida loetakse soovimatuks, lubamatuks ning reegleid rikkuvaks käitumiseks ja millised on tagajärjed (nt väljaspool trenniaega koosviibimise reeglid), detailne reageerimissüsteem (kuidas reageeritakse teatele, kaebusele, edasisuunamise mehhanismid, vahendamine); kes vastutab elluviimise eest.
- Järgi lastekaitse seadusest tulenevat [lastega töötamise piirangu](#) nõuet ([LasteKS § 20](#)).
- Lepi kokku usaldusisikud, kelle poole väärkohtlemise kahtluse korral nii lapsed, lapsevanemad kui töötajad saaksid pöörduda. Usaldusisiku puudumisel tutvustan teisi abiteenuseid nagu lasteabitelefoni 116 111 ja hädaabinumber 112.
- Korralda ise või võimalda treeneritel jt osaleda lastekaitse, laste arengu ja heaolu ning väärkohtlemise ennetamise teemasid käsitlevatel koolitustel. Teemaatilise koolituse tellimiseks pöördu info@antidoping.ee.
- Ole teadlik [abivõimalustest](#): kuhu laste väärkohtlemise kahtluse korral pöörduda, konsulteerida ning nõu küsida.
- Jaga organisatsioonis, sh treeneritele, lastele ja noortele kui ka lapsevanematele teadaolevaid ennetusmaterjale (sh videoklippe) ning hoia abivõimaluste info (nt usaldusisiku kontakttelefon, lasteabitelefoni 116 111 plakat või [bänner](#)) nähtaval kohal.

Tähtsad lingid:

- ❖ [Laste väärkohtlemine spordis – teemaatiline veebileht](#)
- ❖ Rahvusvahelise koolitusseminari „Terve spordi eest. Väärkohtlemise ennetamine spordis“ ettekannete [videosalvestus](#) ning [ettekanded](#)
- ❖ Laste väärkohtlemise ennetamise käsiraamat [eesti](#) ja [vene](#) keeles

- ❖ Loe ennetavalt [väärkohtlemise märkide](#) kohta.
- ❖ 2020. aastal liitus Eesti [Julge rääkida!](#) („Start To Talk“) liikumisega, mis juhib tähelepanu laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamisele spordis.
- ❖ [„Julge rääkida!“ Euroopa Nõukogu kampaaniaveeb](#)
- ❖ [„Julge rääkida!“ videoklipp](#)
- ❖ „Liikumine ja sport“ [nr 18/2019](#), nr [16/2018](#) temaatilised artiklid
- ❖ [Lastemaja tutvustus](#). [Lastemaja](#) (asukohaga Tallinnas, Tartus Jõhvis) poole saavad pöörduda kõik, kellel on lapse seksuaalse väärkohtlemise kahtlus või teave – laps ise, pereliikmed, eestkostja, KOV, politsei ja ka teised asutused ja spetsialistid. Teenus: ärakuulamine (videosalvestus), abivajaduse hindamine, psühholoogiline nõustamine, järelnõustamine lapsesõbralikus ja lapse heaolu arvestavas keskkonnas. info@lastemaja.ee, + 372 5361 1602.
- ❖ [Lasteabi.ee](#): kui vajad lapsega seotud teemal nõu, helista 116 111. Sul on võimalus konsulteerida ka anonüümselt 24/7 eesti, vene ja inglise keeles.

Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutus

Eesti Olümpiakomitee

Justiitsministeerium

Kultuuriministeerium

SA Noored Olümpiale

Sotsiaalkindlustusamet

Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutus